

Берило Олександр Георгійович, аспірант докторантури та аспірантури Національної академії внутрішніх справ

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕНАДАННЯ ДОПОМОГИ ХВОРОМУ МЕДИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ ЗГІДНО З КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ 1903–1921 РОКІВ

Для більш ґрунтовного дослідження кримінальної відповідальності за ненадання допомоги хворому медичним працівником необхідно вивчати не тільки емпіричні матеріали, але й накопичений історичний досвід щодо створення та реалізації досліджуваної кримінально-правової норми. Діалектика попередніх періодів сприятиме прогнозуванню подальшого розвитку кримінально-правової заборони.

На початку ХХ ст. російський законодавець в Кримінальному уложенні 1903 р. передбачав кримінальну відповідальність за злочини проти особи, що знаходиться в безпорадному стані, зокрема, залишення в небезпеці особи, позбавленої можливості до самозбереження через малолітство, похилий вік або внаслідок тілесної вади, хвороби, несвідомого або іншого безпорадного стану, за умови, що на винного згідно з законом або по сімейних відносинах був покладений обов'язок піклуватися про потерпілого (ч. 1, ст. 489 Уложення 1903 р.) [3, с. 203]. Так, у ч. 1 ст. 489 розділу 25 «Объ оставленіи въ опасности» зазначено, що «обязанный по закону или по принятой на себя обязанности или по семейным отношениямъ возможности самосохраненія по малолѣтству, дряхлости или вслѣдствіе тѣлеснаго недостатка, болѣзни, безсознательнаго или инаго безпомощнаго состоянія, виновныхъ въ такихъ условіяхъ, при коихъ жизнь оставленнаго завѣдомо подвергалась опасности, наказуется: заключеніемъ въ исправительномъ домѣ на срокъ не свыше трехъ лѣтъ [5, с. 242]. У ст. 490 Уложення 1903 р. передбачалося аналогічне діяння, однак, ступінь суспільної небезпеки різнився, оскільки діяння винної особи було вчинене «...въ такихъ условіяхъ, при коихъ жизнь оставленнаго завѣдомо не подвергалась опасности», і тому призначалося покарання у вигляді штрафу до п'ятдесяти рублів. Тобто зі змісту норми, враховуючи таку фразу із диспозиції норми, як «обязанный по закону» важливо, що за нею притягувалися до відповідальності й особи, які на сьогоденній день «належать» до медичних працівників.

Так, у зазначеному Кримінальному уложенні 1903 р., яке діяло частково, передбачалося відповідальність медичних працівників за ненадання допомоги хворому, зокрема ч. 1 ст. 497 Уложення 1903 р. містила норму згідно з якою «виновный въ неисполненіи правилъ, установленныхъ закономъ или обязательнымъ постановленіемъ, объ оказаніи помощи больному или находящемуся въ безсознательномъ состояніи наказуется: арестомъ на срокъ не свыше ста рублей», у ч. 2 ст. 497 Уложення 1903 р. передбачалося відповідальність спеціального суб'єкта злочину – медичного працівника – «если сей проступокъ учиненъ безъ уважительной причины, практикующимъ врачомъ, фельдшеромъ, повивальною бабкою или больничною прислугою, коимъ было извѣстно опасное положеніе больного или родильницы, то виновный наказуется: арестомъ на срокъ не свыше трехъ мѣсяцевъ» [5, с. 243].

Цілком слушною є думка С. В. Познишова про те що до відповідальності притягувалися практикуючі лікарі, фельдшери, повивальні бабки та лікарняна прислуга, які не виконали правил, установлених законом або обов'язковою постановою про надання допомоги хворому або особі, яка перебуває в безпорадному стані, якщо такі дії вчинені без поважних причин, та яким було

відомо про небезпечний стан хворого або породіллі. Покарання передбачалося у вигляді штрафу в розмірі не більше 100 рублів або арешту на строк до одного місяця [4].

На основі аналізу Закону Центральної Ради «Про амністію» від 19 листопада 1917 р. можна дійти висновку, що до 7 листопада вказаного року правоохоронні та судові органи притягували до кримінальної відповідальності винних осіб згідно з Уложенням про покарання кримінальні та виправні 1845 р. та Кримінальним уложенням 1903 р. [6].

Зі створенням 4 березня 1917 р. Центральної Ради в Україні постало питання як про створення власної національної державності, так і законодавства в цілому.

Не зовсім побудована на дійсних архівних даних та є неординарною позиція Е. М. Кісілюка, що він дійшов висновку про існування у зазначений період часу в Україні «власного кримінального законодавства» про що «свідчать положення кримінально-правових нормативних актів, які були спрямовані на зміну, доповнення та удосконалення існуючого кримінального законодавства, видання певних кримінальних законів, які регулювали найважливіші суспільні відносини і сприяли генезису основних понять та інститутів кримінального права, а також спроба кодифікації кримінального законодавства і видання власного Статуту Карного» [1, с. 22; 2, с. 176–177].

Як слушно з цього приводу зазначає М.І. Колос, «така теза, на нашу думку, є перебільшеною. У вказаний історичний період не йшлося про наявність, власне, українського кримінального права, яке могло б діяти, оскільки різні частини Українських земель протягом тривалого часу перебували поза межами дії національних владних структур, що представляли інтереси українського народу, бо фактично були окупованими військами іноземних держав і, крім того, на території України йшла громадянська війна» [2, с. 177].

Охорона суспільних відносин щодо надання медичної допомоги хворому медичним працівником регулювалася тими ж нормативними актами, які діяли до 27 жовтня 1917 р., тобто в Законі «Про виключне право Центральної Ради видавати законодавчі акти УНР» від 25 листопада 1917 р. зазначено, що всі «закони і постанови, які мали силу на території УНР до 27 жовтня 1917 р., оскільки вони не змінені і не скасовані універсалами, законами і постановами УЦР, мають силу і надалі, як закони і постанови УНР» [7, с. 477]. Це було зумовлено тимчасовою складністю законодавчої діяльності і необхідністю негайного правового регулювання та охорони суспільних відносин, тому використовували законодавство Російської імперії, при цьому поступово розвиваючи власне українське. **Список використаних джерел**

1. Кісілюк Е. М. Кримінальне законодавство у період державотворення (1917—1921) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Е. М. Кісілюк. – Київ, 2003. – 20 с.

2. Колос М. І. Кримінальне право в Україні (X – початок ХХІ ст.) : монографія : у 2 т. – Київ, Острог, 2011. – Т. 1 : Освіта, наука, законодавство. – 448 с.

3. Плашовецький О. А. Розвиток законодавства про вік потерпілого від злочину [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://Nzlubp_2014_12_47.pdf. – Назва з екрана.

4. Познышев С. В. Особенная часть русского уголовного права. Сравнительный очерк важнейших отделов Особенной части старого и нового зложений [Електронний ресурс] / С. В. Познышев. – 3-е изд., исправленное и

дополненное. — М., 1912 г. — Режим доступу:
<http://allpravo.ru/library/doc101p/instrum3668>. — Назва з екрана.

5. Полное собрание законов Российской Империи / Собрание третье. Т. XXIII. Отделение первое. 1905. Спб. Въ Типографіи П Отдѣленія Собственной Е.И.В. Канцеляріи. 1307 с.

6. Про амністію : Закон Української Центральної Ради від 19 листоп. 1917 р. // Українська Центральна Рада. Документи і матеріали : у 2 т. — Київ. : Наукова думка, 1977. — Т. 1 : 4 березня — 9 грудня 1917 р. — С. —63—464.

7. Про виключне право Центральної Ради видавати законодавчі акти УНР : Закон Української Центральної Ради від 25 листоп. 1917 р. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали : у 2 т. — Київ, Наукова думка, 1997. — Т. 1 : 4 березня—9 грудня 1917 р. — С. 477.